

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa,

9. II. 2015

II.517.2681.2014.ED

Pan

Cezary Grabarczyk

Minister Sprawiedliwości

Warszawa

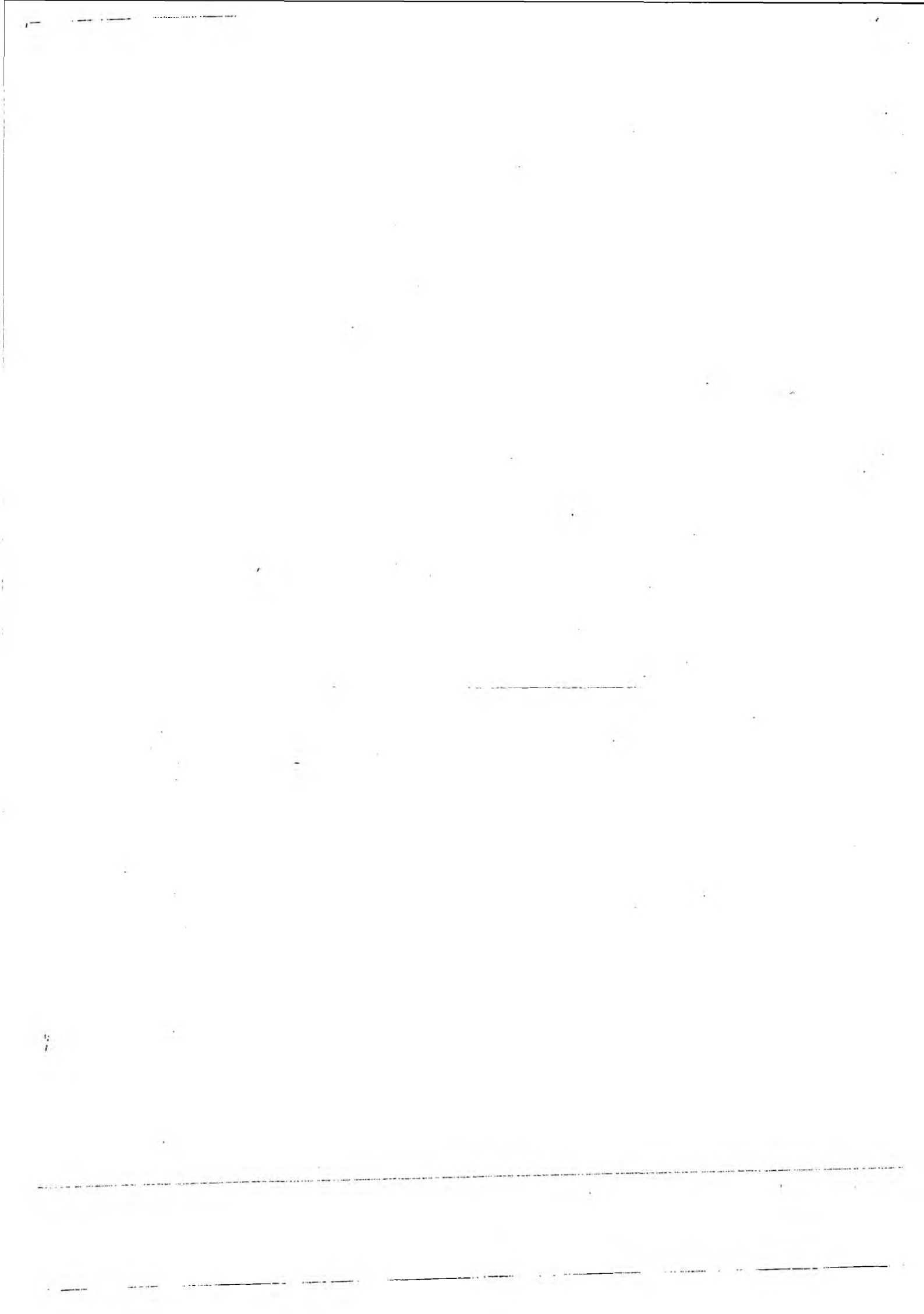
Szanowny Panie Ministrze,

Funkcjonowanie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym w Gostyninie (zwanego dalej Ośrodkiem) jest przedmiotem mojego zainteresowania od momentu utworzenia tej placówki leczniczej.

Jednym z problemów, jaki ujawnił się w toku badania wniosków kierowanych przez umieszczonego w Ośrodku jest dozorowanie widzeń osób umieszczonych w Ośrodku.

Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, osoba stwarzająca zagrożenie umieszczona w Ośrodku ma prawo do kontaktu osobistego z osobami ją odwiedzającymi. Przepis ten nie zawiera żadnych ograniczeń w zakresie sposobu udzielania widzeń. Tymczasem, kierownik Ośrodka udzielił informacji, iż w czasie odwiedzin pacjent jest dozorowany przez dwóch funkcjonariuszy Służby Więziennej i jest to rozwiązanie stosowane wobec od momentu opuszczenia przez niego Zakładu Karnego w podkreślając, iż nie jest to jego inicjatywa a Ministerstwa Sprawiedliwości.

Zauważenia wymaga, iż w toku prac legislacyjnych nie rozważano tego zagadnienia zaś cytowana ustawa nie przewiduje możliwości wprowadzania jakichkolwiek ograniczeń w zakresie sposobu udzielania widzeń.

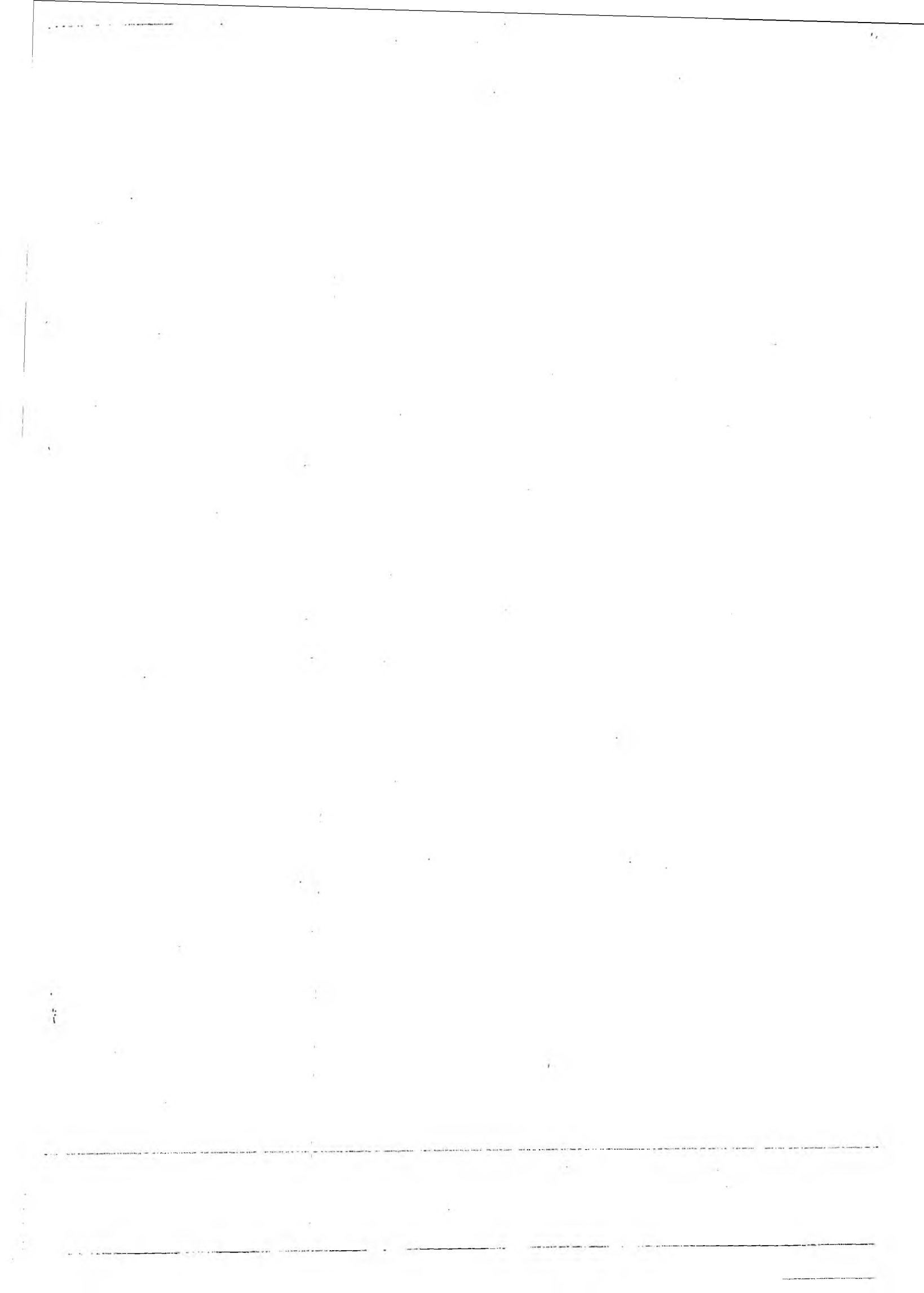

Dozorowanie odbywa się zatem obecnie bez ustawowej podstawy prawnej z naruszeniem zasady wyrażonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Biorąc powyższe pod uwagę, proszę uprzejmie Pana Ministra o zajęcie stanowiska wobec poruszonego problemu.

Leżysz porokowienie

Jene Jjow

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 30. III. 2015

II.517.2681.2014.ED

Pan
Bartosz Arłukowicz
Minister Zdrowia
Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

Funkcjonowanie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie (zwanego dalej Ośrodkiem) jest przedmiotem mojego zainteresowania od momentu utworzenia tej placówki leczniczej, na podstawie ustawy dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r. poz. 24, zwanej dalej ustawą).

Jednym z problemów, jaki ujawnił się w toku badania wniosków kierowanych przez umieszczonego w Ośrodku p. [imię] jest dozоровanie widzeń osób umieszczonych w Ośrodku, które odbywają się z naruszeniem zasady wyrażonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Przepis art. 29 ust. 1 ustawy nie zawiera bowiem żadnych ograniczeń w zakresie sposobu udzielania widzeń.

Kierownik Ośrodka udzielił mi informacji, iż w czasie odwiedzin pacjent jest dozоровany przez dwóch funkcjonariuszy Służby Więziennej i jest to rozwiązanie stosowane wobec [imię] od momentu opuszczenia przez niego Zakładu Karnego w [miasto]. Dlatego też, uwagi w tej materii przekazałam Ministrowi Sprawiedliwości, który podzielił moje stanowisko i wskazał zarazem, iż nadzór nad Ośrodkiem sprawuje minister właściwy do spraw zdrowia, który jest podmiotem tworzącym (w załączeniu przesyłam uprzejmie kopię odpowiedzi).

W związku z tym proszę uprzejmie Pana Ministra o zajęcie stanowiska odnośnie do stosowanej w Ośrodku w Gostyninie praktyki dozоровania widzeń i rozważenie podjęcia działań zmierzających do jej zapobieżenia.

Załącznik 1

Z poważaniem

Irena Lipowicz

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 1. VII. 2015

II.517.2681.2014.ED

Pan
Marian Zembala
Minister Zdrowia
Warszawa

Dot. ZP-P.073.15.2015

Szanowny Panie Ministrze,

W nawiązaniu do dotychczasowej korespondencji i stanowiska Ministra Zdrowia zawartego w piśmie z dnia 7 kwietnia 2015 r., pragnę ponownie zwrócić uwagę na niemające podstaw prawnych nadzorowanie widzeń osób umieszczonych w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie przez funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Ustawodawca nie przewidział żadnej formy ograniczania widzeń udzielanych osobom umieszczonym w Ośrodku w Gostyninie. W przepisie art. 29 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, wskazano bowiem, że osoba umieszczona w Ośrodku ma prawo, za zgodą kierownika Ośrodka, do kontaktu z innymi osobami za pośrednictwem telefonu lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej, a także prawo do kontaktu osobistego z osobami ją odwiedzającymi. Kierownik Ośrodka może zaś odmówić zgody lub cofnąć zgodę na określony sposób kontaktu lub kontakt z określonymi osobami, jeżeli kontakt taki może spowodować wzrost zagrożenia niebezpiecznymi zachowaniami ze strony osoby umieszczonej w Ośrodku albo zakłócić prowadzone postępowanie terapeutyczne. Ustawodawca nie przewidział zatem nadzorowania widzeń ani innych ograniczeń z tym związanych.

Trudno zaakceptować brak określenia zasad funkcjonowania Ośrodka, w tym podstaw do ewentualnego wprowadzenia ograniczeń praw osób w nim umieszczonych. W szczególności dotyczy to nadzorowania widzeń.

Z powołanego na wstępie pisma Ministra Zdrowia wynika, że aktualna formuła działania Ośrodka ma charakter tymczasowy i dopiero jest tworzony docelowy Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym. Jednak nie może to sankcjonować braku podstawy ustawowej do ograniczania praw umieszczonych w nim osób.

W związku z powyższym, zwracam się z uprzejmą prośbą do Pana Ministra o ponowne przeanalizowanie przedstawionego zagadnienia dla zagwarantowania konstytucyjnych praw osób przebywających w Ośrodku w Gostyninie, zgodnie z zasadą materii ustawowej.

Lecze wprawy szcudku

Jenue Jijou

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 30.07.2015 r.

II.517.2681.2014.ED

Pan
Borys Budka
Minister Sprawiedliwości
Warszawa

Dot. l.dz.DL-III-072-2/15/6

Kszereżony Panie Ministrze

W nawiązaniu do korespondencji dotyczącej funkcjonowania Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym, pragnę przedstawić Panu Ministrowi zasadnicze uwagi, dotyczące nieprawidłowości w zakresie ograniczania praw osób umieszczonych w Ośrodku.

Rzecznik Praw Obywatelskich ma świadomość, że nadzór nad Krajowym Ośrodkiem Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym w Gostyninie (zwanego dalej Ośrodkiem) sprawuje Minister Zdrowia. Niemniej jednak w związku z tym, iż wnioskodawcą projektu ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r. poz. 24 ze zm., zwanej dalej ustawą) był, zgodnie z informacjami zamieszczonymi na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji, **Minister Sprawiedliwości, przedstawiam Panu Ministrowi zasadnicze uwagi natury konstytucyjnej dotyczące braków regulacji ustawowej.**

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Tymczasem w trakcie procesu

legislacyjnego nie zdecydowano się na uchwalenie przepisów regulujących prawa i obowiązki osób umieszczonych w Krajowym Ośrodku w Gostyninie lub stanowiących podstawę do jakichkolwiek ograniczeń. Brak takiej regulacji należałoby interpretować w ten sposób, że pensjonariusze korzystają z pełni praw konstytucyjnych. Mimo to, **w toku badania skarg osób umieszczonych w Ośrodku ujawniono, że poprzez Regulamin Organizacyjny Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym w Gostyninie i jego załączniki, dokonuje się wkroczenia w konstytucyjne prawa jednostki** (kopię ich przesyłam w załączeniu).

W korespondencji z Ministrem Zdrowia, Rzecznik Praw Obywatelskich dwukrotnie podnosiła, że nadzorowanie widzeń przez funkcjonariuszy Służby Więziennej nie ma żadnych podstaw prawnych. Niestety stanowisko to nie spotkało się ze zrozumieniem (kopie otrzymanych odpowiedzi przesyłam uprzejmie w załączeniu).

Tymczasem w krótkim rozdziale 5 ustawy, zatytułowanym „Pobyt w Ośrodku”, wskazano jedynie prawo pensjonariusza, za zgodą kierownika Ośrodka, do kontaktu z innymi osobami za pośrednictwem telefonu lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej, a także prawo do kontaktu osobistego z osobami ją odwiedzającymi. Podano także bardzo ogólne przesłanki odmowy lub cofnięcia zgody na taki kontakt. **W praktyce zaś widzenia są nadzorowane przez funkcjonariuszy Służby Więziennej i pracownika ochrony Ośrodka** (pkt. 4 Regulaminu Odwiedzin Pacjentów), mimo braku jakiegokolwiek ku temu podstawy. **W trakcie odwiedzin „wyklucza się kontakt osobisty pomiędzy osobami odwiedzającymi a odwiedzaną”** (pkt. 13 Regulaminu Odwiedzin Pacjentów), mimo wskazanego w art. 29 ust. 1 ustawy prawa do kontaktu osobistego.

Oprócz problematyki widzeń, **wewnętrzny regulamin organizacyjno-porządkowy pobytu pacjenta w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym w Gostyninie** (załącznik nr 2 do Regulaminu Organizacyjnego) **przewiduje szereg innych ograniczeń praw pensjonariuszy**. Ze spaceru mogą oni bowiem korzystać dopiero po tygodniowym pobycie w Ośrodku (§ 6 ust. 2). Pensjonariusze mają także ograniczoną możliwość dysponowania własnymi środkami pieniężnymi. Raz w tygodniu mogą otrzymać maksymalnie 130 zł (§ 13 ust. 13), a Dyrektor Ośrodka tłumaczy tego rodzaju limit zapobieganiem możliwości skorumpowania podległych mu pracowników. W Krajowym Ośrodku nie ma też możliwości wysyłania listów poleconych (§16 ust. 5).

Powyższe przykłady ograniczeń, które podnoszą w skargach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich pensjonariusze Ośrodka lub osoby je odwiedzające, wyraźnie wskazują na

problem braku regulacji ustawowej odnoszącej się do pobytu w Ośrodku, praw i obowiązków osoby tam umieszczonej, podstaw do ograniczania jej praw konstytucyjnych.

Mimo, że wskutek nowelizacji ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. na mocy ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw i dodanie do niej art. 3a, stała się ona typową ustawą epizodyczną, to faktycznie pozwala ona na bezterminowe pozbawienie człowieka wolności. Nie można zatem sankcjonować dowolności w postępowaniu z osobami przebywającymi w Ośrodku, które umieszczane są tam po odbyciu kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym, a w praktyce spotykają się z ograniczeniami znacznie szerszymi niż w jednostce penitencjarnej, wprowadzanymi bez właściwej podstawy prawnej, poprzez regulacje wewnętrzne Ośrodka.

Rzecznik Praw Obywatelskich, stojąc na straży poszanowania praw i wolności wszystkich obywateli, także nie może zaakceptować dowolnego, niezajdującego umocowania ustawowego postępowania w omawianej materii.

W związku z powyższym, uprzejmie proszę Pana Ministra o rozważenie podjęcia inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do określenia w ustawie praw i obowiązków osób umieszczonych w Ośrodku w Gostyninie oraz ewentualnie podstaw i przesłanek ograniczenia tych praw.

Jednocześnie, uprzejmie proszę o poinformowanie Rzecznika o stanowisku Pana Ministra w przedstawionej sprawie.

Załącznik 19 kart.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 15/03/2016

IX.517.77.2015.ED

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

Od początku funkcjonowania w polskim porządku prawnym Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie, Rzecznik Praw Obywatelskich prowadził korespondencję na poziomie generalnym zarówno z Ministrem Zdrowia, jak i Ministrem Sprawiedliwości. Co prawda ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r. poz. 24 ze zm., zwana dalej ustawą) stanowi o tym, iż Ośrodek jest podmiotem leczniczym podlegającym Ministrowi Zdrowia, to jednak faktycznie umieszczone tam osoby są pozbawione wolności, bez określenia terminu. Fakt, że wnioskodawcą projektu ustawy był Minister Sprawiedliwości, skłania mnie również do zwrócenia się do Pana Ministra w przedmiocie pilnej potrzeby jej nowelizacji.

Pragnę zwrócić uwagę, że w dniu 30 lipca 2015 r. Rzecznik Praw Obywatelskich – prof. Irena Lipowicz – skierowała wystąpienie generalne do ówczesnego Ministra Sprawiedliwości – pana Borysa Budki (nr sprawy II.517.2681.2014). Zawierało ono postulat podjęcia inicjatywy ustawodawczej celem uregulowania praw, podstaw do ograniczenia tych praw oraz obowiązków pacjentów umieszczonych w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie i nawiązywało do poprzedniej korespondencji prowadzonej z Ministrem Sprawiedliwości w tej sprawie (l.dz. DL-III-072-2/15/6). Do dnia dzisiejszego nie otrzymałem odpowiedzi na wskazane wystąpienie.

Pomijając powtórzenie uprzednio zaprezentowanych argumentów pragnę podkreślić najważniejszą kwestię, że państwo odpowiada za każdą osobę pozbawioną wolności. Nie można zatem sankcjonować dowolności w postępowaniu z osobami przebywającymi w Ośrodku, które umieszczane są tam po odbyciu w pełni kary pozbawienia wolności, a w praktyce spotykają się z ograniczeniami znacznie szerszymi niż w jednostce penitencjarnej,

wprowadzanymi bez właściwej podstawy prawnej, wyłącznie w oparciu o postanowienia Regulaminu wewnętrznego Ośrodka.

Rzecznik Praw Obywatelskich, stojąc na straży poszanowania praw i wolności wszystkich obywateli, nie może zaakceptować dowolnego, nie znajdującego umocowania ustawowego, postępowania w omawianej materii i wprowadzania ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw bez wymaganej podstawy prawnej, o której mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Warto podkreślić, że uchwalając ustawę nie pochyłono się nad potrzebą określenia także zasad funkcjonowania osób umieszczonych w Ośrodku. Można to było uczynić poprzez odesłanie do przepisów kodeksu karnego wykonawczego, ale z oczywistych względów tego nie uczyniono, aby pobyt w Ośrodku nie kojarzył się z odbywaniem kary pozbawienia wolności. Sama ustawa uchwalana w wielkim pośpiechu pominęła to zagadnienie, a efekty były od początku do przewidzenia. Pozostawienie sfery zasad pobytu pensjonariuszy Ośrodka uregulowaniu wyłącznie w akcie wewnętrznym placówki prowadzi do naruszenia ich konstytucyjnych praw. Taki stan rzeczy istnieje już przez ponad 2 lata funkcjonowania Ośrodka, co powinno zostać niezwłocznie przerwane.

W związku z powyższym, uprzejmie proszę Pana Ministra, nawiązując także do uprzednich pism generalnych kierowanych do Ministra Sprawiedliwości, o podjęcie inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do określenia w ustawie praw i obowiązków osób umieszczonych w Ośrodku w Gostyninie oraz ewentualnie podstaw i przesłanek ograniczenia tych praw. Bardzo proszę o poinformowanie Rzecznika o stanowisku Pana Ministra w przedstawionej sprawie.

Jednocześnie pragnę poinformować, iż korespondencja odnośnie funkcjonowania Ośrodka w Gostyninie jest prowadzona przeze mnie także z Ministrem Zdrowia. Przesyłam do wiadomości kopię wystąpienia, jakie skierowałem do p. Konstantego Radziwiła w dniu 18 lutego 2016 r.

Załącznik 1 karta.

Z wyrazami szacunku,

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa,

24/03/2016

IV.567.1.2016.BB

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Warszawa

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

Rzecznik Praw Obywatelskich zbadał sytuację prawną osoby, w stosunku do której toczyło się postępowanie na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r., poz. 24 ze zmian.). Okazuje się, niestety, że przyjęte w powołanej ustawie rozwiązania prowadzą do przymusowego przetrzymywania tej osoby w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym – bez podstawy prawnej.

Ustawodawca zdecydował, że postępowanie wobec osób objętych zakresem stosowania ustawy będzie toczyło się przed sądem okręgowym na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, stosowanych odpowiednio – z modyfikacjami wynikającymi z samej ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. (art. 2 ust. 2 i 3 ustawy). W ramach owych modyfikacji przejęto rozwiązania typowe dla procesu karnego: obowiązkowy udział prokuratora w postępowaniu (art. 2 ust. 4 ustawy), obowiązkowy udział obrońcy w przypadku osoby z zaburzeniami psychicznymi (art. 12, art. 15 ust. 1 *in fine*), możliwość rejestracji danych biometrycznych (art. 17 ustawy), konieczność sporządzenia opinii przez dwóch biegłych psychiatrów oraz możliwość obserwacji psychiatrycznej (art. 11 i 13 ustawy). Nie zmienia to jednak faktu, że przebieg postępowania oraz zasadnicze konstrukcje i instytucje procesowe, obowiązujące w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., są właściwe dla postępowania cywilnego.

W świetle przepisów kodeksu postępowania cywilnego jest zasadą, że wykonaniu podlega wyłącznie orzeczenie prawomocne, bądź opatrzone klauzulą natychmiastowej wykonalności (por. art. 777 § 1 pkt 1 kpc); reguła ta obowiązuje również w postępowaniu nieprocesowym, w ramach którego postanowienie orzekające co do istoty sprawy staje się

skuteczne, a jeżeli wymaga wykonania – także wykonalne, po uprawomocnieniu się (art. 521 § 1 kpc). Wyjątkowo kodeks określa wcześniejszą wykonalność orzeczenia sądowego, np. zgodnie z art. 578 § 1 kpc postanowienia sądu opiekuńczego są skuteczne i wykonalne z chwilą ich ogłoszenia, a gdy ogłoszenia nie było, z chwilą ich wydania. Jednak skuteczność i wykonalność orzeczenia sądu cywilnego zasadniczo związana jest z jego prawomocnością.

Podstawą umieszczenia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym jest orzeczenie prawomocne; wynika to także z art. 18 ustawy, który reguluje czynności sądu po uprawomocnieniu się orzeczenia, oraz jej art. 19, określającego termin stawienia się podsądnego do Ośrodka.

Wcześniejsze wykonanie orzeczenia może nastąpić w sytuacji zabezpieczenia wniosku na podstawie art. 755 kpc: jednak, co okaże się istotne dla dalszych rozważań, zabezpieczenie upada w ciągu miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego wniosek (por. art. 757 kpc).

Z powyższego wynika zatem, że o ile w obrocie prawnym nie funkcjonuje bądź prawomocne postanowienie o uznaniu danej osoby za stwarzającą zagrożenie (życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób) i umieszczeniu jej w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, bądź przynajmniej postanowienie sądu wydane w przedmiocie zabezpieczenia, a dotyczące umieszczenia w Ośrodku, to nie istnieją podstawy dla przebywania tam jakiegokolwiek osoby, nawet jeśli była ona podmiotem postępowania przewidzianego w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. Analogicznie, w przypadku braku stosownego – prawomocnego bądź przynajmniej tylko wykonalnego – orzeczenia, nie ma podstaw do stosowania innego środka przewidzianego przez ustawę, czyli nadzoru prewencyjnego (art. 22 – 24 ustawy).

Tymczasem w praktyce mogą zdarzyć się sytuacje procesowe takie jak ta opisana w jednym z wniosków skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich: w stosunku do Skarżącego zapadło prawomocne postanowienie o uznaniu za osobę stwarzającą zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób i umieszczeniu w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym: sąd pierwszej instancji orzekł środek przewidziany ustawą, sąd drugiej instancji oddalił wniesioną przez uczestnika apelację. Skarżący został umieszczony w Ośrodku.

W sprawie tej została wniesiona skarga kasacyjna, która doprowadziła do uchylenia przez Sąd Najwyższy postanowienia sądu drugiej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania: tak więc zaskarżone postanowienie utraciło moc prawną, a orzeczenie sądu pierwszej instancji – prawomocność.

Obecnie nie istnieje zatem orzeczenie stanowiące podstawę pobytu Skarżącego w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym. Jednocześnie jednak

kierownictwo Ośrodka odmawia zwolnienia tej osoby, wskazując na brak jakiegokolwiek orzeczenia sądowego, które nakazywałoby dokonanie takiej czynności.

Wydaje się, że zaistniała sytuacja wynika z nieadekwatności ogólnych przepisów procedury cywilnej do regulacji postępowania skutkującego – w szerokim znaczeniu – pozbawieniem bądź ograniczeniem wolności; nie jest także funkcją procesu cywilnego ochrona społeczeństwa przed jednostkami niebezpiecznymi. Skoro ustawodawca zdecydował się na stosowanie w tym wypadku przepisów kodeksu postępowania cywilnego, konieczne było stworzenie właściwych *leges speciales*; powinny one regulować status osoby osadzonej w Ośrodku po upadku prawomocności orzeczenia.

Wprawdzie również w procesie karnym obowiązuje zasada, że wykonaniu podlega orzeczenie prawomocne; z chwilą uchylecia prawomocnego wyroku wykonanie kary i środka karnego ustaje; jednak Sąd Najwyższy, uchylając orzeczenie, może zastosować środek zapobiegawczy, w tym – tymczasowe aresztowanie oskarżonego (art. 538 § 1 i 2 kodeksu postępowania karnego). A zatem „z chwilą uchylecia wyroku wykonanie kary ustaje z mocy samej ustawy i nie jest w tym celu potrzebne odrębne orzeczenie. Oskarżony może być w danej sprawie nadal pozbawiony wolności tylko na podstawie orzeczenia sądu kasacyjnego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Nie stosując tego środka, sąd kasacyjny powinien wydać nakaz zwolnienia oskarżonego, jeżeli w danej sprawie był pozbawiony wolności” (J. Grajewski, S. Steinborn, *Komentarz do art. 538 kodeksu postępowania karnego*, teza 1, LEX/el. 2015). Odpis wyroku kasacyjnego uchylającego zaskarżony wyrok, wraz z nakazem zwolnienia, stanowi podstawę zwolnienia osadzonego z jednostki penitencjarnej (§ 120 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności: Dz. U. z 2015 r., poz. 927).

Analogicznych regulacji brak jest w kodeksie postępowania cywilnego – nie sposób konstruować nakazu zwolnienia na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 415 kpc, służącym przywróceniu stanu rzeczy sprzed prawomocności orzeczenia; tym bardziej nie sposób wskazać podstawy prawnej dla dalszego przebywania tej osoby w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym.

Nawet ewentualne zabezpieczenie wniosku nie może stanowić takiej podstawy, gdyż – jak była o tym mowa wyżej – zgodnie z art. 757 kpc zabezpieczenie takie upada po upływie miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia o uznaniu za osobę stwarzającą zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób i umieszczeniu w ośrodku lub poddaniu nadzorowi prewencyjnemu.

Należy zatem stwierdzić, że przebywanie danej osoby w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym po uchyleciu prawomocnego orzeczenia o

umieszczeniu danej osoby w tym ośrodku jest obecnie pozbawione jakiejkolwiek podstawy prawnej; od momentu uchylecia orzeczenia sądu odwoławczego przez Sąd Najwyższy, osoba ta dysponuje roszczeniem odszkodowawczym za pozbawienie wolności bez właściwej podstawy prawnej (art. 23 § 1 w zw. z art. 417 kodeksu cywilnego).

Wydaje się zatem, że w tym zakresie ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób zawiera istotną lukę: nie została uregulowana sytuacja procesowa po uchyleniu prawomocnego orzeczenia przez Sąd Najwyższy. Sąd ten ani nie dysponuje wyraźną kompetencją (analogiczną do tej przewidzianej w art. 538 § 1 kpk) do nakazania zwolnienia osoby osadzonej w ośrodku osób niebezpiecznych (chyba, że obowiązek takiego zwolnienia należy domniemywać), ani też do wydania rozstrzygnięcia o dalszym przebywaniu w ośrodku – niezależnie od uchylecia prawomocnego orzeczenia.

Z tych względów, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t. jedn.: Dz.U. z 2014 r., nr 1648 ze zmian.) wnoszę o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

W załączeniu przekazuję kopie dokumentów, obrazujących opisany w niniejszym piśmie przypadek.

Załącz. 3

Z wyrazami szacunku,

Bochen

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa,

7/02/2020

IX.517.1702.2017.TRo

Pan

Zbigniew Ziobro

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

po raz kolejny pragnę zwrócić się do Pana Ministra o podjęcie pilnych prac legislacyjnych, które doprowadzą do kompleksowej nowelizacji ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (zwanej dalej ustawą).

Brak aktywności Ministerstwa Sprawiedliwości w przedmiotowym zakresie przyjmuję z wielkim niepokojem. Kierowane przeze mnie pisma z postulatami zmian legislacyjnych nie spotkały się bowiem z oczekiwaną reakcją Pana Ministra – nie tylko nie były czynnikiem mobilizującym do podjęcia działań ukierunkowanych na zmianę ustawy, ale nawet nie doczekały się pisemnych odpowiedzi. Pozwolę sobie wskazać, iż wystąpienia generalne w sprawach o nr.: IX.517.1702.2017 (z dnia 31 lipca 2018 r. i 22 listopada 2019 r.), IV.567.1.2016 (z dnia 2 marca 2017 r., 28 grudnia 2017 r. i 7 maja 2018 r.), IX.517.77.2015 (z dnia 15 marca 2016 r.) oraz IX.517.2568.2018 (z dnia 3 grudnia 2018 r.), pozostały dotąd bez jakiegokolwiek odzewu ze strony Pana Ministra. Co prawda zapewniono mnie, iż przedmiotowa kwestia zostanie włączona do zagadnień, którymi zajmować się będzie zespół roboczy utworzony przez resort zdrowia i resort sprawiedliwości, to jednak do dnia dzisiejszego nie uregulowano omawianej materii. Nie otrzymałem również żadnych informacji o rezultatach prac wymienionego zespołu, mimo wielokrotnych moich próśb. O ich przekazanie mi zwrócił się do Pana Ministra także Sekretarz Stanu i Szef Kancelarii

Prezesa Rady Ministrów, pan Michał Dworczyk¹, po tym, jak w dniu 27 lutego 2019 r. skierowałem do Prezesa Rady Ministrów, pana Mateusza Morawieckiego, wystąpienie, w którym przedstawiłem najistotniejsze obszary związane z omawianym zagadnieniem.

Ustawa funkcjonuje już 6 lat. Na jej podstawie już blisko 80 osób zostało pozbawionych wolności w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie, mimo że zgodnie z obowiązującymi przepisami liczba łóżek w Ośrodku dla osób umieszczonych wynosi 60². Resort sprawiedliwości, który odpowiada za nowelizację ustawy, nie może nie dostrzegać istniejących problemów. O ich narastającej skali świadczyć mogą także pozwы pacjentów KOZZD o zadośćuczynienie lub odszkodowanie. Osoby przebywające w Ośrodku swoje skargi kierują również do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Nie kwestionuję istnienia takich miejsc jak KOZZD. Funkcjonują one również w innych krajach. Zasady ich organizacji oparte są tam jednak na regulacjach prawnych, które respektują prawa i wolności osób w nich przebywających. Przede wszystkim wybrzmiewa w nich zasada indywidualizacji postępowania terapeutycznego z pacjentem i idea przygotowania go do życia w społeczeństwie. Dla kontrastu, w Polsce ogrom braków legislacyjnych ustawy, dotyczących zupełnie podstawowych kwestii, pokazuje, że ustawę uchwalono w pośpiechu, bez refleksji nad filozofią postępowania wobec osób stwarzających zagrożenie dla społeczeństwa i funkcjonowania Ośrodka.

W tym miejscu chciałbym również wskazać, iż w dniu 23 listopada 2019 r. w Biurze RPO odbyło się seminarium poświęcone praktycznym problemom stosowania ustawy z 22 listopada 2013 r. Wśród zaproszonych gości znaleźli się wybitni specjaliści z zakresu psychologii, psychiatrii, seksuologii oraz praktycy – sędziowie orzekający w sprawach z zakresu ustawy i przedstawiciele Służby Więziennej. Wszyscy seminarzyści byli zgodni, iż ustawa wymaga kompleksowych zmian legislacyjnych.

Uczestnikami spotkania byli również przedstawiciele kierowanego przez Pana Ministra resortu. Liczę więc, że inspirująca seminaryjna dyskusja będzie asumptem do podjęcia realnych działań ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości w kontekście prac legislacyjnych nad kompleksową nowelizacją ustawy.

¹ Pismo z dnia 14 marca 2019 r., l.dz. BPRM.181.7.3.2019.TI.

² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, Dz. U. z 2020 r. poz. 137.

W związku z powyższym, po raz kolejny zwracam się do Pana Ministra o podjęcie efektywnych działań, zmierzających do jak najszybszego wyeliminowania luk prawnych w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r., których poszczególne aspekty zostały szczegółowo omówione w moich poprzednich wystąpieniach generalnych.

Łacną wyrażę szacunek,

Adam Bodnar

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa,

7/02/2020

IX.517:1702.2017.TRo

Pan
Prof. Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

dostrzegając skalę nawarstwiających się problemów w funkcjonowaniu Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie (dalej KOZZD lub Ośrodek), po raz kolejny pragnę zaapelować do Pana Ministra o przeprowadzenie pilnych zmian legislacyjnych.

W dotychczasowych ponad 30 wystąpieniach kierowanych do różnych organów, w tym do Pana Ministra, informowałem o istnieniu licznych luk prawnych, czy też pojawiających się wątpliwościach w praktycznym stosowaniu ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (dalej zwanej ustawą). Każda dostrzeżona luka prawna lub stwierdzona nieprawidłowość w funkcjonowaniu Ośrodka była asumptem do sformułowania przeze mnie postulatów zmian legislacyjnych w stosownym zakresie.

Ponadto, w pismach z dnia 31 lipca 2018 r. oraz 6 marca 2019 r. zasygnalizowałem Panu Ministrowi potrzebę zmian aktów wykonawczych dotyczących funkcjonowania Ośrodka, tj. rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 listopada 2018 r. w sprawie wskazania zakładu psychiatrycznego wykonującego obserwację orzeczoną przez sąd, jak również obwieszczenia Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2018 r. w sprawie wykazów zakładów psychiatrycznych przeznaczonych do wykonywania środka zabezpieczającego określonego w art. 93c pkt 1-3 Kodeksu karnego oraz podmiotów leczniczych przeznaczonych do wykonywania terapii wobec sprawców określonych w art. 93c Kodeksu karnego w zakresie działalności stacjonarnej (dalej obwieszczenie).

Wskazanie KOZZD jako zakładu psychiatrycznego wykonującego obserwację orzeczoną przez sąd, czy też umieszczenie Ośrodka w wykazie podmiotów leczniczych przeznaczonych do wykonywania terapii wobec sprawców określonych w art. 93c k.k. w zakresie działalności stacjonarnej, jest dla mnie nie do zaakceptowania. Tym bardziej zaskakuje mnie treść nowego

obwieszczenia Ministra Zdrowia z dnia 8 stycznia 2020 r.¹, w którym nie tylko nie usunięto KOZZD z wykazu miejsc, gdzie może być wykonywana terapia stacjonarna wobec sprawców określonych w art. 93c k.k., ale dodatkowo zwiększono limit z 53 do 60 dostępnych łóżek dla tej kategorii pacjentów.

Dla przypomnienia chciałbym wskazać, iż przepis art. 4 ust. 3 ustawy stanowi, iż zadaniem Ośrodka jest prowadzenie postępowania terapeutycznego wobec osób stwarzających zagrożenie umieszczonych w Ośrodku. Umieszczenie w KOZZD możliwe jest więc tylko takich osób, które spełniają przesłanki określone w art. 1 ustawy, a następnie sąd w wydanym orzeczeniu uznał, iż charakter stwierdzonych u nich zaburzeń psychicznych lub ich nasilenie wskazują, że ich pobyt w Ośrodku jest niezbędny ze względu na bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez nich czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat.

Obwieszczenie Pana Ministra z dnia 8 stycznia 2020 r. jest więc sprzeczne z przepisami ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. Jest też niezgodne z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym. Przepis § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia stanowi bowiem, iż w Ośrodku znajdują się sale łóżkowe przeznaczonego dla osób umieszczonych, czyli w myśl § 1 pkt 1 rozporządzenia, dla osób umieszczonych w Ośrodku na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. Innymi słowy, należy stwierdzić, że osoby niemające statusu osoby umieszczonej (tj. osoby które nie przeszły procedury opisanej w poprzednim akapicie), nie mogą przebywać w KOZZD.

Dokonana zmiana obwieszczenia w żadnym razie nie uwzględni także możliwości lokalowych Ośrodka, gdzie przy obecnie blisko 80 pacjentach, nie ma żadnej realnej możliwości stosowania terapii stacjonarnej orzeczonej w ramach środka zabezpieczającego. Dodatkowo, przepisy wymieniają KOZZD jako jedną z zaledwie dwóch placówek do stosowania takiej terapii, co obecnie czyni go największym tego typu ośrodkiem, pomimo braku formalnych podstaw do prowadzenia oddziaływań terapeutycznych w KOZZD orzekanych przez sądy karne. Z wykazu podmiotów leczniczych został natomiast usunięty Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. dr. Stanisława Deresza w Choroszczy. Decyzja ta przyniosła też inne

¹ Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 8 stycznia 2020 r. w sprawie wykazów zakładów psychiatrycznych przeznaczonych do wykonywania środka zabezpieczającego określonego w art. 93c pkt 1-3 Kodeksu karnego oraz podmiotów leczniczych przeznaczonych do wykonywania terapii wobec sprawców określonych w art. 93c Kodeksu karnego w zakresie działalności stacjonarnej.

konsekwencje - w obecnym stanie nie ma podmiotu leczniczego do wykonywania terapii wobec kobiet, sprawców określonych w art. 93c k.k.².

Muszę w tym miejscu również odnotować, że pomimo wejścia w życie nowego obwieszczenia z dnia 8 stycznia 2020 r., w dalszym ciągu nie uchylono obwieszczenia Ministra Zdrowia o analogicznym tytule z dnia 30 czerwca 2015 r.

Jestem mocno zaniepokojony, że pomimo posiadania przez Pana Ministra wyłącznej kompetencji do zmiany wskazanych aktów prawnych nie zostały one do tej pory nowelizowane albo zmienione w sposób zgodny z obowiązującym porządkiem prawnym. Dodatkowo należy podkreślić, że uwzględnianie przez Pana Ministra KOZZD w takiej roli, jaką mu przypisano w rozporządzeniu oraz obwieszczeniu, o których mowa powyżej, wprowadza niebezpieczny chaos legislacyjny, którego konsekwencje będą ponosić przede wszystkim pracownicy Ośrodka, ale także jego pacjenci.

Ponadto, z przykrością stwierdzam, że pomimo zapewnień, iż kwestia nowelizacji samej ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. zostanie włączona do zagadnień, którymi zajmować się będzie zespół roboczy utworzony przez resort zdrowia i resort sprawiedliwości, do dnia dzisiejszego nie widać żadnych efektów tych prac. Ustawa funkcjonuje już 6 lat i nie można nie dostrzegać istniejących problemów. O ich narastającej skali świadczyć mogą także pozwy pacjentów KOZZD o zadośćuczynienie lub odszkodowanie. Z informacji uzyskanej z Sądu Rejonowego w Gostyninie wynika, że niektórzy pacjenci skutecznie dochodzą swoich praw i przyznane im zostało zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych. Toczą się też kolejne postępowania, co może prowadzić do odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Należy dodać, iż osoby przebywające w Ośrodku swoje skargi kierują również do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Chciałbym również poinformować Pana Ministra, że w dniu 23 listopada 2019 r. w Biurze RPO odbyło się seminarium poświęcone praktycznym problemom stosowania ustawy z 22 listopada 2013 r. Wśród obecnych gości znaleźli się wybitni specjaliści z zakresu psychologii, psychiatrii, seksuologii oraz praktycy – przedstawiciele Służby Więziennej i sędziowie orzekający w sprawach z zakresu ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. Tematyka seminarium uwzględniała więc szerokie spektrum problemów związanych z jej stosowaniem. Wszyscy obecni byli zgodni, iż ustawa wymaga kompleksowych zmian legislacyjnych. Ubolewam, że wśród uczestników seminarium zabrakło zaproszonych przedstawicieli Ministerstwa Zdrowia.

Pragnę także ponownie zwrócić uwagę Pana Ministra na problem pobytu kobiet w Ośrodku w Gostyninie. Znany jest Panu Ministrowi przypadek pani Janiny S. i jej trudna sytuacja związana z

² Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2018 r. przewidywało 10 łóżek dla kobiet w Samodzielnym Publicznym Psychiatrycznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Choroszczy.

codzienną egzystencją. Niestety, pomimo stanowczych zapowiedzi tuż po medialnym nagłośnieniu sprawy, do chwili obecnej nie dostrzegam żadnych realnych działań ze strony Pana Ministra, zmierzających do uregulowania zasad pobytu kobiet w Ośrodku. W sytuacji więc, gdy do KOZZD trafiają kolejne pacjentki, skala problemów niewątpliwie się powiększy.

W związku z powyższym, po raz kolejny uprzejmie proszę Pana Ministra o zmianę przywołanych powyżej aktów wykonawczych, by były one zgodne z przepisami powszechnie obowiązującymi oraz podjęcie, wspólnie z resortem sprawiedliwości, efektywnych działań zmierzających do jak najszybszego wyeliminowania luk prawnych w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r.

Bardzo również proszę o udzielenie informacji w przedstawionych poniżej kwestiach.

1. Kiedy powołano zespół roboczy resortu zdrowia i resortu sprawiedliwości, który ma wypracować koncepcję nowelizacji ustawy i jakie są efekty tych prac?
2. Czy rozważał Pan Minister wprowadzenie rozwiązań, które pozwolą oddzielić kobiety przebywające w KOZZD od umieszczonych tam mężczyzn?
3. Czy przedstawiciel Ministerstwa Zdrowia wizytował w roku 2019 KOZZD i jakie wnioski płyną z tej wizytacji?

Łączę wyrazami szacunku,

Adam Bodnar